

У 2010 році для вирощування сільськогосподарської продукції, що використовується для виробництва біопалива задіяні 36 млн. га. За рахунок цього задовольняється близько 2% попиту на паливо для транспортних потреб. За даними FAO до 2030 року в світі до 10% палива для транспортних потреб буде задовольнятися за рахунок біопалива, для виробництва якого буде задіяно до 200 млн га землі сільськогосподарського призначення [11, 12].

Зростання споживання біопалива регламентується на законодавчому рівні у ЄС та США. Зокрема в США відповідно до Стандарту щодо використання відновлювального палива [13] частка біоетанолу у паливній суміші, що використовується транспортом має становити 12,1% до 2019 року. Відповідно до Директиви ЄС про щодо відновлювальних джерел енергії аналогічний показник для старого світу становитиме в 2020 році 10%.

Зростаючий попит на біопаливо у США та ЄС неможливо буде задовольнити виключно за рахунок власного виробництва. Основним обмеженням на цьому шляху буде фізична обмеженість посівних площ. Зокрема за даними FAO в використанні землі сільськогосподарського призначення знаходить майже на межі свого абсолютного максимуму як в ЄС так і в США. Їх подальше розширення вимагатиме по-перше значних інвестицій на благоустрій та по-друге зменшення площ, що займають ліси. Зростання обсягу виробництва за рахунок підвищення врожайності також є також неможливим через досягнення її потенційно можливого рівня [10].

Натомість основним джерелом задоволення зростаючого попиту на біо паливо в розвинутих країнах повинно стати сільське господарство країн, що розвиваються, які мають як потенціал розширення обсягу землі сільськогосподарського призначення так і резерви підвищення врожайності. Зокрема, за прогнозом ОЕСР до 2019 року виробництво біопалива в Аргентині збільшиться в 2 рази, а 80% обсягу виробництва буде орієнтовано на експорт. Подібна ситуація спостерігатиметься і у Бразилії. Водночас, разом із постачанням на експорт, за рахунок біопалива країна також забезпечує

значну частку власних потреб в енергоносіях. Остання тенденція є особливо актуальною в світлі необхідності скорочення енергозалежності економіки України.

Враховуючи тенденцію до зростання попиту на світовому ринку та значний потенціал нарощення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції в Україні як за рахунок підвищення врожайності так і за рахунок розширення обсягів землі залученої до обробки, сільське господарство є однією із найперспективніших галузей економіки України. Через 10-15 років можна очікувати зростання обсягу виробництва сільського господарства до 80-85 млн. т зернових на рік, тобто у 2 рази з поточних рівнів. Таким чином за умови скорочення різниці між фактично досягнутою продуктивністю, що в значній мірі зумовлена тимчасовими соціально-економічними чинниками (недостатній масштаб виробництва, низький рівень механізації та використання добрив тощо), та потенційно можливою можна очікувати середньорічний темп приросту обсягів виробництва галузі на рівні 5-7%.

1. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року. <http://www.minagro.gov.ua>
2. Галушко В.П. Пріоритетні напрями розвитку АПК України // Економіка АПК. – 2004. – № 12. – С. 6 – 12.
3. Олійник Т. І. Державна підтримка аграрного сектору економіки України // Економіка АПК. – 2009. – №7. С.80 – 86.
4. Jaggard K. W., Qi Aiming and Ober E.S. Possible changes to arable crop yields by 2050 // Philosophical Transaction of the Royal Society: Biology. – 2010. – №365, 2835-2851.
5. Наявність сільськогосподарської техніки та енергетичних потужностей у сільському господарстві у 2009 році // Державний комітет статистики України. – К. 2010.
6. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2009 рік. Держкомстат. Київ. 2010.
7. Внесення мінеральних та органічних добрив під урожай сільськогосподарських культур у 2009 році. Державний комітет статистики України. К. 2010.
8. Fertilizer and plant nutrition bulletin. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). Rome, 2006.
9. World Agricultural Outlook 2009. FAO. Rome, 2010.
10. The world food system: sustained improvement in food availability. FAO. Rome, 2010.
11. World agriculture: towards 2015/2030. FAO. Rome, 2002.
12. Agricultural Outlook 2010-2019. OECD/FAO. 2010.
13. National Renewable Fuel Standard Program for 2010 and Beyond. United States Environment Protection Agency, 2010. База даних NationMaster.
14. База даних CIA World Fact Book.

Надійшла до редколегії 08.02.11

УДК 334.025

Я.І. Легка, асп.

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ

В даній статті розглянута система управління інвестиційним ризиком в призмі блоку прийняття рішень. Визначена сутність та види проблем, які виникають під час управління інвестиційним ризиком на фондовому ринку.

Ключові слова: ризик-менеджмент, інвестиційні ризики, коло проблем інвестора.

В даній статті розглянута система управління інвестиційним ризиком в призмі блоку прийняття рішень. Определена сущность и виды проблем, которые возникают во время управления инвестиционным риском на фондовом рынке.

Ключевые слова: риск-менеджмент, инвестиционные риски, круг проблем инвестора.

In this article we are consider the system of investment risk into the prism of a block decisions. We are using different approaches to understand the nature and types of problems that arise during the management of investment risk in the stock market.

Keywords: risk management, investment risks, the range of issues of investor.

Серед всіх дій економічного суб'єкту, спрямованих на мінімізацію або усунення інвестиційних ризиків, найважливіше значення має управління інвестиційними ризиками, тобто здатність і вміння виробляти цілі, визначати цінності, координувати виконання завдань і функцій, підбирати і навчати спеціалізований високопрофесійний персонал. Система управління інвестиційним ризиком є відкритою, яка самоорганізується. Крім того, вона відноситься до складних адаптивних систем, які є спеціальним випадком складних систем та мають можливість накопичувати досвід з кожним наступним циклом. Головним блоком в загальній системі управлін-

ня інвестиційним ризиком на фондовому ринку ми вважаємо є блок прийняття рішень щодо об'єкту управління, або щодо конкретного виду ризику. В призмі блоку прийняття рішень необхідно намагатись знайти такі рішення, які мають найбільшу цінність (рівень прибутку та ін..) при найменшому ризику. Виходячи з особливостей об'єкту управління необхідно знаходити такі рішення, які дозволять побудувати оптимальний інвестиційний портфель на фондовому ринку (максимальний дохід при мінімальному рівні ризику). Але не можливо приймати рішення, якщо невідома проблема або коло проблем стосовно яких ці рішення необхідно приймати.

Тому постає питання побудови дерева проблем управління інвестиційними ризиками на фондовому ринку.

Провідними вітчизняними дослідниками даної теми є вчені І. Т. Балабанов, А. С. Шапкін, В.Г. Федоренко, І.П. Мойсеєнко, А.А.Пересада, С. Л. Оптнер та ін.. Метою даної статті є приділення особливої уваги питанням побудови процесу розв'язання проблем управління інвестиційними ризиками на фондовому ринку, виявлення сутності проблем та їх видів.

Н. В. Солабуто і С. В. Дороговцев ставлять питання управління ризиками як одне з важливих питань фінансового менеджменту: "Прийняття грамотного управлінського рішення не може відбуватися на основі інтуїції. Застосування сучасних теорій, знання математичних законів і природи ризиків дозволяють мінімізувати ймовірність управлінської помилки" [1]. Л. Ю. Андрєєва визначає управління ризиками, як "процес виявлення рівня невизначеності (відхилень у прогнозованому результаті) прийняття та реалізації рішень, що дозволяють запобігти або зменшити негативний вплив на очікувані результати стохастичних факторів і збільшити доходи до невизначеної господарської ситуації" [2].

Відзначимо найбільш важливі властивості процесу управління інвестиційними ризиками:

1. Управління інвестиційними ризиками носить системний характер. Ця властивість має на увазі цілісність розгляду сукупності інвестиційних ризиків, комплексність їх обліку, включаючи взаємозв'язок між ризиками, будь-які прояви ризиків та особливості впливу запропонованих процедур управління на інвестиційні ризики. Оскільки економічне середовище породжує все нові й нові інвестиційні ризики, то система управління повинна мати здатність інтегрувати нові елементи, тобто гнучко реагувати на появу нових ризиків.

2. Складність системи управління інвестиційними ризиками ґрунтується на значній неоднорідності сукупності інвестиційних ризиків і фактичним функціонуванням на різних ринках. У рамках властивості складності структури при управлінні інвестиційними ризиками необхідно враховувати такі загальні аспекти: 1) багатфункціональність і універсальність, тобто здатність боротися з якісно різними інвестиційними ризиками; 2) модульність – можливість використання різних сполучень процедур управління в різних ситуаціях, що дозволяє врахувати специфіку конкретної ситуації і при необхідності настроїти зазначену систему на вирішення індивідуальних потреб користувача; 3) багаторівневість – забезпечення оптимальної ієрархічної структури прийняття рішень, яка формує-адекватний розподіл повноважень та відповідальності.

3. Результативність системи управління інвестиційними ризиками. Зазначена властивість повинна забезпечувати: 1) адекватність, що виражається у здатності оперативно виділяти всі ресурси, необхідні для досягнення поставлених цілей; 2) ефективність – у вигляді здатності долати наслідки виникнення несприятливих ситуацій при мінімальному обсязі ресурсів.

4. Функції, методи та інструменти управління інвестиційними ризиками повинні відповідати цілям і завданням управління, визначення яких є найважливішим кроком в правильній організації захисту від ризиків.

Розглядаючи інвестиційний ризик на фондовому ринку, доречно буде розглянути дерево аналізу проблем, які виникають в процесі інвестиційної діяльності та потребують застосування системи управління ризиком. Дерево аналізу проблеми застосовується для виявлен-

ня та структуризації проблем, що важко розуміються та характеризуються складними взаємозв'язками. Дерево проблеми, як правило, включає три основні гілки: 1) об'єкт аналізу і створення; 2) структура системи, що розв'язує дану проблему, 3) порядок роботи системи та спосіб її взаємодії з іншими системами [3].

Проміжок між існуючою системою та бажаною системою буде створювати проблему. Час на заповнення проміжку може перевищувати прийняті обмеження. Прийняте рішення встановлює яким чином буде заповнений проміжок між існуючим та бажаним станом системи. Влучне формулювання проблеми може бути рівноцінним "половині" розв'язання проблеми. Пропонуємо розглянути наступні проблеми, з якими може зіткнутись інвестор під час здійснення інвестиційної діяльності на фондовому ринку:

1. Невірна ідентифікація ризику та ступеню його впливу на результат інвестиційної діяльності;

2. Врахування неповної кількості факторів, які впливають на зміну рівня ризику;

3. Невірна оцінка рівня ризику для конкретних фінансових активів, або формування "неоптимального" інвестиційного портфелю;

4. Неповна та помилкова оцінка джерел ризику;

5. Недостатність коштів у інвестора для формування оптимального інвестиційного портфелю або управління ризиками, які виникли під час інвестиційної діяльності;

6. Проблеми технічного характеру: помилкове оформлення документів; проблеми з клірингом у торговельній системі; неузгодженість умов угоди; відмова від оплати коштів покупцем фінансових активів; некомпетентність менеджменту проекту; відмова від поставки цінних паперів продавцем; витік інформації; недостатність повноважень у посередника або особи, що укладає угоду; помилки при складанні реєстру; криза ліквідності в банку або брокера / дилера; помилки під час переказу коштів або трансферту цінних паперів та ін.;

7. Помилкова оцінка інвестиційної системи, пов'язана з недооцінюванням транзакційних витрат, помилкова оцінка дивідендів, порівняння з неефективними системами (неоптимальними інвестиційними портфелями) [4];

8. Поширення неконтрольованої паніки або страху серед учасників фондового ринку.

Враховуючи вище приведенне, пропонуємо класифікацію проблем, які виникають під час управління інвестиційними ризиками на фондовому ринку (рис.1).

Стенфорд Л. Оптнер зазначає, що найважливішими елементами процесу розв'язання проблеми є чотири точки розв'язання, в яких використовуються наступні критерії рішення [5]:

➤ Чи може бути проблема повністю розв'язана?

➤ Чи є запропоноване розв'язання проблеми можливим повним рішенням?

➤ Чи переконливо показують результати перевірки можливість повного рішення?

➤ Чи підтверджують результати перевірки повне розв'язання проблеми?

На базі моделі прийняття рішення пропонуємо власний варіант схеми процесу розв'язання проблеми в контексті управління інвестиційним ризиком (рис.2).

Необхідно зазначити, що на прийняття рішення інвестором стосовно управління інвестиційними ризиками на фондовому ринку найбільший вплив має інформаційний контур системи.

Джерело: розробка автора

Рис. 1. Класифікація проблем управління інвестиційними ризиками на фондовому ринку

Процес впливу суб'єкта на об'єкт управління, тобто сам процес управління, може здійснюватися тільки за умови циркулювання певної інформації між керуючою і керованою підсистемами. Процес управління незалежно від його конкретного змісту завжди передбачає отримання, передачу, переробку і використання інформації. У ризик-менеджменті отримання надійної і достатньої в даних умовах інформації відіграє головну роль, так як воно дозволяє прийняти конкретне рішення по діях в умовах ризику.

В. М. Казієв вважає, що інформація – це деяка послідовність відомостей, знань, які актуалізуються за допомогою деяких знаків символічного, образного, жестового, звукового, сенсомоторного типу. Або інформація – це дані, розглянуті з урахуванням деякої їх семантичної сутності[6].

Інформація повинна відповідати наступним властивостям:

➢ повнота (містить все необхідне для розуміння інформації);

- актуальність (необхідність) і значимість (відомостей);
- ясність (виразність тексту на інтерпретатора);
- адекватність, точність, коректність інтерпретації, прийому та передачі;
- інтерпретованість і зрозумілість інтерпретатору інформації;
- достовірність (відображуваного повідомленнями);
- вибірковість;
- адресність;
- конфіденційність;
- інформативність і значимість (відображуваних повідомлень);
- масовість (застосовність до всіх проявів);
- кодованих і економічність (кодування, актуалізації повідомлень);
- стисливість і компактність;
- захищеність і завадостійкість;
- доступність (інтерпретатору, приймачем);
- цінність (передбачає достатній рівень споживача).

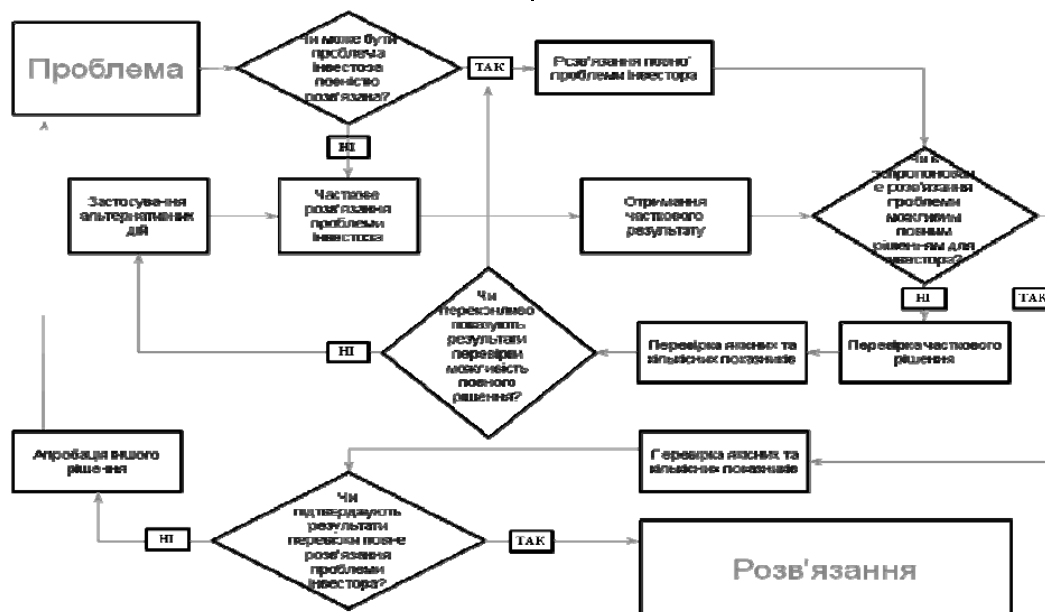

Рис. 2. Схема прийняття рішення інвестором стосовно проблем управління інвестиційними ризиками на фондовому ринку

Джерело: розробка автора

Інформаційне забезпечення функціонування ризик-менеджменту складається з різного роду і видів інформації: статистичної, економічної, комерційної, фінансової та т.п.

Таким чином, управління інвестиційним ризиком – це динамічний процес зі зворотнім зв'язком, при якому прийняті рішення вимагають періодичного перегляду та аналізу. Тому інвестор повинен проводити періодичний моніторинг нових проблем, так як в процесі здійснення інвестиційної діяльності та зміни інформаційного контуру, проблеми змінюються, а це веде за собою прийняття інших управлінських рішень.

УДК 368.54

О.М. Лобова, асп.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО СТРАХУВАННЯ

У статті розкрито місце сільськогосподарського страхування та його роль в економіці держави. Визначено та охарактеризовано основні види сільськогосподарського страхування та ризики, з якими стикається сільськогосподарський виробник в процесі своєї діяльності. Обґрунтовано необхідність страхового захисту сільськогосподарських виробників за допомогою механізмів страхування.

Ключові слова: сільськогосподарське страхування, ризики сільськогосподарського виробника.

В статті раскрыто место сельскохозяйственного страхования и его роль в экономике государства. Определено и охарактеризованы основные виды сельскохозяйственного страхования и риски, с которыми сталкивается сельскохозяйственный производитель в процессе своей деятельности. Обоснована необходимость страховой защиты сельскохозяйственных производителей с помощью механизмов страхования.

Ключевые слова: сельскохозяйственное страхование, риски сельскохозяйственного производителя.

The place of agricultural insurance and its role in the economy is explored in this article. The main types of agricultural insurance and the risks faced by the farmer's activities are identified and described. The necessity of insurance protection of farmers with help of insurance mechanisms are grounded.

Keywords: agricultural insurance, risks of agricultural producer.

Ведення підприємницької діяльності об'єктивно пов'язано з необхідністю прийняття управлінських рішень в умовах ризику і невизначеності. В агропромисловому виробництві ризикове середовище має свою специфіку, особливо рослинництво, де результати безпосередньо залежать від впливу природно-кліматичних умов. Все це вимагає від сільськогосподарських підприємців поглибленого вивчення ризиків, які впливають на одержання кінцевого результату, з метою вибору оптимального методу управління ними.

Світовий досвід визначає страхування як одним з найефективніших методів управління ризиками. Високий ступінь ризиків агропромислового виробництва і низький рівень розвитку сільськогосподарського страхування є основними чинниками, які актуалізують необхідність сільськогосподарського страхування.

Питанням теорії та практики страхування та сільськогосподарського страхування були присвячені праці таких українських вчених: В.Д. Базилевич, В.В. Вітлінський, К.Г.Воблий, Н.М.Внукова, В.І. Грушко, М.Я. Дем'яненко, М.С.Клапків, С.А.Навроцький, С.І.Наконечний, С.С. Осадець, Р.В.Пікус, Я.П. Шумелда, О.І. Ястремський, а також зарубіжних авторів: І.Балабанов, Д. Баббела, А.Вільямс, В.Гроуз, В.Глущенко, Д.Діксон, К.Ерроу, Ю.Журавльов, К.Пфайффер, В.Смирнов, К.Турбіна, Я.Хеймес, В.Шахов, Р.Юлдашев та інших вчених-економістів.

Страхування сільськогосподарського виробництва може сформулювати мінімальний захист сільськогосподарського товаровиробника в умовах невизначеності в отриманні запланованого врожаю в обмін на фіксовану суму – страхові платежі.

Страхування дозволяє зменшити залежність сільськогосподарського товаровиробника від негативних наслідків роботи фактору випадковості, оскільки воно є основним методом компенсації збитку. Проте страхування компенсує можливі збитки (повністю або частково) у грошовій формі, але не відшкодовує втрачені то-

1. Солабуто Н.В., Дороговцев С.В. Обзор моделей управления рисками // Финансовый менеджмент в страховой компании. – 2007. – №1. – Справочно-правовая система "Гарант Платформа F1": по состоянию на 28.10.2007г. 2. Андреева Л. Ю. Российский страховой рынок в системе мирового страхового хозяйства / Л. Ю. Андреева. – Ростов н/Д: Изд-во НМЦ "Логос", 2004. – с. 95. 3. http://www.pravo.vuzlib.net/book_z353_page_37.html. 4. Шарп У. Ф. Инвестиции: Пер с англ. / У. Ф. Шарп, Г. Дж. Александер, Дж. В. Бэйли. – М.: ИНФРА-М, 1997. – XII – 1024 с. 5. Оптнер Ст. Л. Системный анализ для решения деловых и промышленных проблем / Ст. Л. Оптнер. – М.: Изд-во "Советское радио", 1969. – 216 с. <http://www.intuit.ru/department/expert/intsys/5/3.html>

Надійшла до редколегії 08.02.11

варно-матеріальні цінності, тобто не може повністю усунути порушення процесу відтворення. Ресурси для покриття втрат підприємницької фірми отримують від страхових організацій швидше, ніж з будь-якого іншого джерела, за винятком ресурсів усередині самого бізнесу.

Сільськогосподарське страхування є специфічним класом страхування, яке об'єднує декілька підгалузей. Виділення сільськогосподарського страхування в окремий клас здійснюється за принципами формування комплексних видів страхування. До таких видів відносяться морське, космічне, авіаційне, медичне тощо.

Сільськогосподарське страхування розгалужене поняття і до його складу входить багато різних видів страхування як майнових так і відповідальності. Тому воно є підгалуззю як майнового страхування так і страхування відповідальності (рис. 1), які, у свою чергу, виступають субкатегоріями страхування.

Відповідно, сільськогосподарське страхування, перебуваючи в субпідрядному зв'язку з даними галузями страхування, має ті ж ознаки і функції, якими володіє категорія страхування.

Отже, ґрунтуючись на визначенні категорії "страхування" можна сказати, що сільськогосподарське страхування – це насамперед система економічних відносин між конкретними суб'єктами господарювання, де з одного боку виступають страховики – фінансово-кредитні установи, а з іншого – страхувальники – сільськогосподарські підприємства, орендарі, селянські(фермерські) господарства, які за певну плату передають свої ризики майнових, фінансових втрат в сільськогосподарській діяльності з метою отримання відшкодування при настанні страхового випадку. Сільськогосподарське страхування характеризується комплексністю, оскільки включає в себе страхування врожаю культур та багаторічних насаджень, тварин, машин, будинків, транспортних засобів, насіння, готової продукції, відповідальності товаровиробника та ін. Все це являється об'єктами сільськогосподарського страху-